

УДК 346.14 : 342.4
DOI

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ЦИФРОВІЗАЦІЇ:
МІСЦЕ І РОЛЬ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ТА СИСТЕМІ
ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

Вінник О.М.

**LEGAL REGULATION OF DIGITALIZATION RELATIONS:
PLACE AND ROLE IN THE LEGAL SYSTEM AND THE SYSTEM
OF ECONOMIC LAW OF UKRAINE**

Vinnik O. M.

Стаття присвячена проблемам правового забезпечення цифровізації як такої і особливостям використання цифрових технологій в економічній сфері. Аналізуючи чинне законодавство України, теоретичні праці українських та зарубіжних дослідників, зарубіжний досвід регулювання відносин цифровізації (ЄС та Об'єднаного Королівства) автор виявляє ті аспекти використання цифрових технологій, що мають враховуватися законодавцем в процесі правового регулювання (наявність не лише незаперечних переваг, але й значних ризиків). Цифровізація кардинально позначилася на суспільних відносинах, додавши не лише позитивні моменти (широкі можливості для розвитку відповідних сфер та функціонування суспільства в умовах сучасних загроз суспільному благополуччю, серед яких короно вірусна пандемія та російська агресія проти України), але й внісши додаткові ризики, пов'язані зі зловживанням цифровими можливостями. Відповідно, цифровізація потребує адекватного правового забезпечення з визначенням як загальних засад цього складного за своїми наслідками (позитивними та ризиковими) процесу з використанням потенціалу Конституції України (і, відповідно, з необхідністю включення до неї положень про роль Української держави, яка має забезпечити соціальне спрямування цифровізації, так і її громадян, з наділенням їх цифровими правами та цифровими обов'язками) та інших актів законодавства, серед яких чільне місце має належати Цифровому кодексу України (з визначенням в ньому основних засад цифровізації, притаманних для всіх сфер суспільного життя). Специфіка цифровізації в певних сферах суспільного життя має віддзеркалюватися у відповідних кодексах/законах. Так, основні положення щодо цифровізації господарських відносин доцільно закріпити в Господарському кодексі України, а ґрунтовність регулювання складних відносин мають забезпечувати спеціальні закони (щодо суб'єктів цифрового бізнесу, майнової основи/цифрових ресурсів, конкуренції на цифро візованих ринках тощо), прийняті у відповідність з Конституцією, Цифровим кодексом та ГК України).

Ключові слова: цифровізація; переваги та ризики цифровізації; соціальне спрямування цифровізації; система законодавства про цифровізацію; цифрова економіка.

Вступ. Проблеми правового забезпечення відносин цифровізації, яка набула стрімкого поширення протягом останніх років, та формування права цифрової економіки [1; 2], потребують подальшої розробки, оскільки від цього залежить і ступінь ефективності правового забезпечення відносин цифровізації, включно з економічною сферою країни.

Незаперечність переваг цифровізації довела коронавірусна пандемія, а в нинішніх умовах – російська військова агресія проти України і запроваджений у зв'язку з цим воєнний стан [3]. Можливість діяти дистанційно, задовольняючи при цьому як особисті (в продуктах харчування, ліках, платежах, консультаціях, навчанні, у виконанні своїх професійних обов'язків в режимі онлайн, якщо це дозволяє характер роботи), так і бізнес-потреби (в проведенні нарад, спілкуванні з партнерами та уповноваженими органами, споживачами), дозволили зберегти ділову активність на значному (хоча й нижчому від звичайного) рівні в умовах карантинних заходів, запроваджуваних у зв'язку з корона вірусною пандемією, та в умовах війни.

Започаткування в грудні 2019 р. Єдиного державного веб-порталу електронних послуг (Порталу «Дія») [4; 5] забезпечило прискорення поширення надання електронних послуг «Цифрова держава» [6], що включають низку складових (електронне урядування; кібербезпека; електронна демократія; електронний бізнес; електронний суд; електронна охорона здоров'я; електронна освіта; електронна транспортна система; розумні міста; цифрові навички; повсюдний Інтернет), а з початком війни коло послуг розширилося з урахуванням актуальних потреб громадян та країни в цілому. В умовах війни можливості єдиного веб-порталу державних послуг «Дія», держателем якого є Мінцифри України, стали вельми витребуваними, за-

вдяки можливості отримання публічних послуг, подання звернень, скарг, петицій громадян, здійснення електронного листування з органами влади, проведення опитувань тощо.

Законом «Про електронні комунікації» [7], що набув чинності з 1 січня 2022 р., передбачені широкі можливості вирішення господарських проблем з використанням онлайн-ресурсів: запроваджена електронна регуляторна платформа (ЕРП) – автоматизована інформаційно-аналітична система регуляторного органу, що використовується для виконання ним повноважень, передбачених цим Законом, та надання адміністративних послуг в електронному вигляді, електронного обміну інформацією, документами та взаємодії з поставачальниками електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поставачальниками радіообладнання, користувачами радіочастотного спектра та ресурсів нумерації, користувачами послуг (ст. 8). ЕРП також використовується для вирішення конфліктів/спорів між учасниками відносин у сфері електронних комунікацій в режимі онлайн (ст.23). Закони, прийняті минулого («Про стимулювання розвитку цифрової економіки» [8], «Про публічні електронні реєстри» [9], «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку» [10]) та цього року («Про віртуальні активи» [11], «Про хмарні послуги» [12]) свідчать про розбудову законодавства, що регулює відносини цифровізації, однак не вирішують проблему комплексного регулювання, що забезпечується за допомогою системи актів законодавства на чолі з кодифікаційним актом (Цифровим кодексом [13] чи Кодексом цифрової економіки» [1, с.49]), який досі не прийнято і, відповідно, не визначено на рівні акту вищої юридичної сили основних складових законодавства, що має регулювати такі відносини. Крім того, в Основному Законі країни – Конституції від-

сутні положення про цифровізацію як важливу складову сучасного суспільного життя, соціальне спрямування якої має забезпечувати держава, та не закріплено основні цифрові права та цифрові обов'язки громадян [14], а відтак – і забезпечення державою захисту перших (прав) та притягнення до відповідальності за порушення других (обов'язків), що виявилось особливо небезпечним в умовах війни (оприлюднення в соціальних мережах цікавої для агресора інформації, що використовується на шкоду Україні [15]; використання великих обсягів електроенергії для майнингу крипто валюти, що загрожує енергетичній безпеці цілої громади [16]).

Проблема правового забезпечення цифровізації та цифрової економіки порушувалася вітчизняними [1; 2; 17; 18; 19; 20; 21] та зарубіжними дослідниками (переважно з акцентом на антимонопольно-конкурентне регулювання) [22; 23; 24; 25], проте питання про місце в законодавстві країни права цифрової економіки не розглядалося, крім окремих праць, в яких ця проблема висвітлювалася в ракурсі співвідношення з господарським правом і, відповідно, Господарським кодексом України [1; 2]. Ця стаття має на меті ширше висвітлити цю проблему і, відповідно, визначити місце права цифрової економіки в системі права України (а не лише в системі господарського права), виявити пов'язані з цим проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Вклад основного матеріалу:

Цифровізаційні процеси, особливо активні протягом останніх років, підняли проблему цифрового громадянства як такого, що має забезпечувати баланс приватних і публічних інтересів при реалізації цифрових можливостей, а також має дати поштовх до визначення цифрового статусу учасників відносин в різних сферах суспільного буття, включно з економікою. Ця проблема набула особливої злободенності в умовах війни, спричиненої російською агресією проти

України, оскільки звичайні за мирного часу дії в Інтернеті (оприлюднення цікавих, з точки зору користувачів, фото- та відеоматеріалів) можуть загрозувати безпеці громадян, об'єктам критичної інфраструктури і навіть обороноздатності країни чи регіону, якщо це стосується об'єктів, що становлять інтерес для агресора. І хоча частина дій, пов'язаних з подібною поведінкою в соціальних мережах, була визнано злочином [26], проте це не вирішило проблему зловживання цифровими можливостями, у зв'язку з чим актуальними є і відповідні поради [27].

Важливість проблеми цифрового громадянства незаперечна, адже від її вирішення (закріплення в Конституції цифрових прав та цифрових обов'язків громадян [14]) залежить і визначення цифрового статусу учасників суспільних відносин в певних сферах, включно з економікою.

У сфері господарювання стрімко формується так звана цифрова економіка (ЦЕ) з притаманними їй особливостями щодо ключових засад функціонування, переваг та ризиків, суб'єктно-об'єктного складу, електронної форми взаємодії, впливу на конкуренцію тощо, що, своєю чергою, зумовлює необхідність особливих підходів до регулювання господарських відносин у сфері цифрової економіки з метою забезпечення її соціального спрямування.

Адекватне сучасному суспільству з ознаками громадянського правове забезпечення відносин цифровізації передбачає дві основні складові: стимулювання її суспільно-корисних переваг та зменшення загроз/ризиків/їх негативних наслідків (онлайн-шахрайств, кіберзлочинів, недбалою, непрофесійного та/або легковажного – з точки зору наслідків – використання цифрових технологій). І хоча нормативно-правове регулювання цих відносин існує, проте йому притаманні численні вади, зумовлені як об'єктивними чинниками (стрімкість розвит-

ку відносин цифровізації, поява нових інформаційно-комунікаційних технологій, раптовість загроз на кшталт нинішньої неоголошеної війни) та причинами суб'єктивного характеру (насамперед, невиконання накреслених відповідними концепціями та стратегіями завдань щодо вдосконалення правового регулювання відносин у сфері цифрової економіки/цифровізації [28; 29; 30; 31]). Відповідно, нормативно-правовому забезпеченню відносини цифровізації притаманна низка вад [1, с. 35-36, 257-258, 263]: розпорошеність норм, що регулюють відносини цифровізації в численних актах законодавства різної юридичної сили, брак уніфікованої термінології, значна кількість прогалин (в тому числі щодо віртуальних підприємств, штучного інтелекту, правового режиму Інтернет-магазинів та інших бізнес-сайтів, відповідальності їх власників/фактичних володільців тощо), а головне – відсутність стрижневого акту (закону чи кодексу), який би визначав основні засади цифровізації/цифрової економіки. Прийняття нових актів (зокрема, вищезгаданих законів) заповнює певні прогалини, проте не вирішує проблему оптимізації нормативно-правового регулювання цих нових відносин, що вже пронизують всі сфери суспільного буття, включно з економічною. Прийняття Концепції розвитку штучного інтелекту [32] та плану заходів на її реалізацію [33] свідчать про реакцію держави на специфіку новітніх надбань цифровізації, незаперечними перевагами якої користуються не лише сумлінні учасники суспільних відносин, але й особи із злочинними намірами, свідчення чого є численні атаки на урядові та бізнес-сайти в Україні та за кордоном.

Завдання оптимізації нормативно-правового забезпечення відносин цифровізації – вельми складне завдання і для *правової науки*, яка має вирішити низку проблем (зокрема щодо: виявлення основних тенденцій динаміки суспільних відносинах у сфері ци-

фровізації/цифрової економіки; оцінки стану/ступеня ефективності правового регулювання зазначених відносин та виявлення проблем, пов'язаних зі змінами, що відбуваються з появою нових цифрових технологій та їх застосуванням; винайдення оптимальних шляхів, що забезпечать ефективне регулювання з урахуванням не лише поточного стану цих відносин, але й перспектив їх розвитку/змін), і *законодавця* (створити оптимальне, ефективне, адекватне сучасному стану цифровізації/ЦЕ та найближчих перспектив їх розвитку нормативно-правове регулювання), *уряду* (забезпечити послідовну реалізацію на практиці прийнятих законодавцем норм щодо цифровізації/ЦЕ). Вирішення цих проблем є одним з першочергових завдань з огляду на незаперечні переваги цифровізації (і, відповідно, доцільність стимулювання їх використання) та наявність значних ризиків (суспільна небезпечність у разі некомпетентного, легковажного, непродуманого або навіть злочинного використання цифрових технологій та завдання цим шкоди – не лише матеріальної та моральної, а й руйнівної для життя людей та функціонування цілих економічних систем).

Специфіка суспільних відносин, що зазнали цифровізації, потребує адекватного цим новим і вельми складним відносинам правового регулювання. У світі ще не напрацьовані теоретичні підходи щодо цього, крім необхідності такого регулювання з урахуванням всіх аспектів цифровізованих відносин. Також відсутня усталена практика оптимального нормативно-правового забезпечення цифровізації, крім необхідності стимулювання суспільно-корисних її властивостей та мінімізації ризиків, пов'язаних з цифровізацією. Натомість домінує численність актів законодавства, що регулюють відносини цифровізації (що притаманно і для України), а кодифікованість нормативно-правового регулювання відносин (на зразок прийнятого

в Об'єднаному Королівстві Digital Economy Act [34; 35]), що не виключає наявність інших актів законодавства, крім основного, – досить рідке явище.

Наявність у цифровізованих відносин специфічних рис (віртуальних суб'єктів та віртуальних активів, використання електронних документів та електронної форми/онлайн спілкування, можливості діяти анонімно та використовувати потенціал цифрових платформ для отримання переваг у конкуренції, транс національність...) зумовлює нові підходи до оцінки традиційних явищ (зокрема, щодо отримання переваг у конкуренції, монополізації ринків, визнання правочинів недійсними, визначення відповідального серед учасників віртуального підприємства за некоректне/недбале/непродумане/злонамірне використання цифрових ресурсів у разі завдання цим шкоди). Власне, йдеться про формування теоретичного підґрунтя адекватного суспільним потребам нормативно-правового регулювання відносин цифровізації та теоретичного осмислення цього явища.

Відносини, пов'язані з цифровізацією, визначають дослідниками по-різному: як інтернет-відносини (відносини, що складаються в мережі Інтернет [20], ІТ-відносини (відносини, що складаються з приводу інформаційно-комунікаційних технологій – в процесі (в результаті) їх створення та використання [18, с. 33]). Досить поширеною думкою (серед фахівців, що займаються правовими проблемами цифровізації) є формування ІТ-права, проте з різними точками зору щодо змісту цього поняття [18; 19]. Нерідко використовується поняття правове забезпечення цифрової економіки [17].

Не вдаючись в дискусію щодо використання цих понять, доцільно зосередитися на одній з порушених тут проблем – формуванні породженого використанням інформаційно-комунікаційних технологій у сфері господарювання *права цифрової економіки*

[2] як (1) підгалузі господарського права, що визначає специфіку відносин цифровізації в економічній сфері країни та пов'язані з цим проблеми правового регулювання, (2) як підгалузі господарського законодавства, що складається з актів законодавства та правових норм, які регулюють ці відносини з урахуванням їх специфіки; (3) як напряму господарсько-правової науки, що вивчає їх становлення, перспективний розвиток з метою визначення характерних рис, переваг та ризиків цифровізації та напрацювання рекомендацій для законодавця щодо оптимальних шляхів вдосконалення правового регулювання цих складних відносин. Виділення в окрему галузь права цифрової економіки не має, на нашу думку, сенсу, оскільки поступ цифровізації та її проникнення в усі види господарських відносин свідчатиме про обов'язкову їх властивість – наявність цифрової складової. Отже, про право цифрової економіки в трьох вищезгаданих значеннях доцільно говорити на сучасному етапі, коли відбувається цифровізація економічної та суміжних сфер суспільного життя. Обов'язковість використання цифрових технологій щодо всіх основних аспектів господарського життя, на нашу думку, призведе до появи нової невід'ємної ознаки господарських відносин – їх цифровізованості (як, скажімо, прибутковості для комерційної діяльності). Відповідно, потреба в праві цифрової економіки в зазначених розуміннях відпаде, оскільки вся економіка і відносини, що складатимуться в ній, набуде цієї властивості в поєднанні з традиційними складовими (учасниками – фізичними та юридичними особами, майном в речовій формі тощо), а господарське право (або економічне право, як його оцінюють окремі науковці [36]) стосуватиметься відносин у сфері економіки, яким притаманні як нині традиційні, так і цифрові складові.

Разом з тим, варто визначитися з місцем правового забезпечення відносин цифровізації, включно з економічною сферою, в сучасній правовій системі (законодавстві, зокрема) України. В ідеальному варіанті, роль цих відносин, участь в їх розбудові держави, цифрові права та обов'язки громадян мають визначатися на рівні Конституції України, в якій, на жаль, досі відповідні положення відсутні. Проблема прийняття Цифрового кодексу України, про яку йшлося ще кілька років тому [13], досі не вирішена. Прийнятий 2021 р. Закон «Про стимулювання розвитку цифрової економіки» [8] регулює відносини щодо стимулювання цифрового бізнесу з визначеними цим Законом ознаками, проте без комплексу заходів щодо регулювання відносин цифровізації у сфері господарювання (в т.ч. щодо економіко-правової політики держави з питань цифровізації, особливостей суб'єктно-об'єктного складу та електронних послуг, договірних відносин, антимонопольно-конкурентного регулювання тощо).

Отже, йдеться про необхідність правового забезпечення відносин цифровізації, включно зі сферою економіки, на кількох рівнях. В перше чергу, має бути закріплено на рівні Конституції України: обов'язок держави забезпечити соціальне спрямування цифровізації, цифрові права та цифрові обов'язки громадян; специфіку правового забезпечення відносин цифровізації в усіх сферах суспільного життя доцільно закріпити в Цифровому кодексі України, питання розробки та прийняття якого має стати одним з пріоритетів держави, а особливості регулювання відносин цифровізації в певних сферах суспільного життя – у відповідних кодексах та законах.

Врегулювання відносин цифровізації у сфері економіки може мати місце за однією з *двох схем*, кожна з яких передбачає внесення відповідних змін до Господарського кодексу України (ГК), що не виключає прийняття

спеціальних актів щодо особливостей правового статусу певних суб'єктів ЦЕ, правового режиму цифрових ресурсів, конкурентної поведінки у сфері ЦЕ тощо:

1) доповнення ГК додатковим розділом «Право цифрової економіки», в якому визначити загальні засади економіко-правової політики держави щодо цифровізації; суб'єктний склад (поняття, права та обов'язки суб'єктів цифрового бізнесу, суб'єктів організаційно-господарських зобов'язань у сфері цифрової економіки, цифрових споживачів та інших учасників відносин ЦЕ), правовий режим цифрових ресурсів, включно з майном в цифровій формі, особливості електронної форми договорів та відповідальності за порушення встановлених вимог у сфері ЦЕ, включаючи антимонопольно-конкурентне регулювання, тощо);

2) включення в усі наявні розділи та глави ГК України положення щодо цифровізації відповідних господарських відносин (основних засад господарської діяльності, суб'єктів, майнової основи, господарських зобов'язань/договорів, господарсько-правової відповідальності, економічної конкуренції тощо).

Висновки.

Цифровізація кардинально позначилася на суспільних відносинах, додавши не лише позитивні моменти (широкі можливості для розвитку відповідних сфер та функціонування суспільства в умовах сучасних загроз суспільному благополуччю, серед яких коронавірусна пандемія та російська агресія проти України), але й внівши додаткові ризики, пов'язані зі зловживанням цифровими можливостями. Відповідно, цифровізація потребує адекватного правового забезпечення з визначенням як загальних засад цього складного за своїми наслідками (позитивними та ризиковими) процесу з використанням потенціалу Конституції України (і, відповідно, включення до неї вищезгаданих положень як

ключових для Української держави, що має забезпечити соціальне спрямування цифровізації, так і її громадян, з наділенням їх цифровими правами та цифровими обов'язками) та інших актів законодавства, серед яких чільне місце має належати Цифровому кодексу України (з визначенням в ньому основних засад цифровізації, притаманних для всіх сфер суспільного життя). Специфіка цифровізації в певних сферах буття суспільства має віддзеркалюватися у відповідних кодексах/законах. Так, основні положення щодо цифровізації господарських відносин доцільно закріпити в Господарському кодексі України, а ґрунтовність регулювання складних відносин мають забезпечувати спеціальні закони (щодо суб'єктів цифрового бізнесу, майнової основи/цифрових ресурсів, конкуренції на цифрових ринках тощо), прийняті у відповідність з Конституцією, Цифровим кодексом, ГК України.

Література:

1. Вінник О.М. Право цифрової економіки: монографія. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака. 2021. 345 с.
2. Вінник О. М. Право цифрової економіки. Підприємство, господарство і право. 2021. № 6. С. 157-163. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.25>.
3. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України №64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 18.03.2022).
4. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.05.2021).
5. Офіційно: «Портал Дія» – відтепер Єдиний державний вебпортал електронних послуг. URL : <https://thedigital.gov.ua/news/ofitsiyno-portal-diya-vidteper-ediniy-derzhavniy-vebportal-elektronnikh-poslug> (дата звернення: 19.05.2021).
6. Цифрова держава. URL : <https://plan2.diiia.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2021).
7. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?find=1&text=%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82#Text> (дата звернення: 20.01.2022).
8. Про стимулювання розвитку цифрової економіки: Закон України від 15.07.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> ((дата звернення: 29.05.2022)
9. Про публічні електронні реєстри: Закон України від 18.11.2021 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>(дата звернення: 29.05.2022)
10. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку: Закон України від 16 грудня 2021 року. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#Text>(дата звернення: 29.05.2022)
11. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>(дата звернення: 29.05.2022).
12. Про хмарні послуги: Закон України від 17 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> (дата звернення: 29.05.2022)
13. Проект: Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0) Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL : <https://uccr.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 30.05.2021).
14. Вінник О.М. Цифрові права в умовах війни // *Деокупація. Юридичний фронт*: матеріали Міжнародного експертного круглого столу (Київ, 18 березня 2022 р.) / Державний торговельно-економічний університет, Українська

асоціація порівняльного правознавства, Українська асоціація міжнародного права, Асоціація реінтеграції Криму; упоряд. і наук. ред. О. В. Кресін. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. – С. 147-149 (224 с.)URL : <https://mail.google.com/mail/u/0/?pli=1#inbox/QgrcJHsBqLqFpgOsLwkkvvXbjRsWkKGTZBQ?projecto г=1>(дата звернення: 23.03.2022).

15. Через оприлюднену інформацію блогером у звільненому селі на Харківщині почалося загострення – Міноборони. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1974770-cherez-informatsiyu-blogera-u-zvilnenomu-seli-na-kharkivschini-pochalosya-zagostrennya-minoboroni> (дата звернення: 30.04.2022).

16. На Чернігівщині викрили майнінг-ферму, через яку без води і світла могла залишитися частина області. URL : <https://ua.interfax.com.ua/news/general/753184.html> (дата звернення: 11.04.2022).

17. Бурило Ю. П., Вавженчук С. Я., Процишен М. В. Правове забезпечення цифрової економіки: навч. посібник. За заг. ред. докт. юрид. наук, проф., академіка НАПрН України О. Д. Крупчана. Вид. 2-ге, перероб. К., 2020, 296 с.

18. ІТ-право: теорія та практика: Навч.посібник / авт.кол-в; за ред.. Є.О. Харитонova, О.І. Харитоновой. –2-е видан., виправлене та доповнене. Одеса: Фенікс, 2019. – 472 с.

19. Основи ІТ-права: навч.посіб. / Т.В.Бачинський, Р.І.Радейко та ін.; за заг.ред. Т.В.Бачинського. 3-е вид., доп. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 244 с.

20. Правове регулювання відносин в мережі Інтернет: монографія / [А.П.Гетьман, Ю.Є.Атаманова, В.С.Мілаш та ін.]; за ред. .С. В. Глібка, К.В.Єфремовой. – Харків, Право, 2016. 360 с.

21. Vinnyk O.M., Shapovalova O.V., Patsuriia N.B., Honcharenko O.M., Yefremova K.V. The problem of ensuring the social direction of the legislation of Ukraine on the digital economy // Asia Life Sciences. Issue 1, July 2020, Pages 133-151.

22. Aida Guliyeva, Elena Korneeva, Wadim Strielkowski. An Introduction: Legal Regulation of the Digital Economy and Digital Relations in the 21st Century. URL : <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80>

[%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/125954173.pdf](#) (датазвернення: 06.04.2021).

23. Stavros Aravantinos (2021). Competition law and the digitaleconomy: the framework of remedies in the digital age in the EU. European Journal of Competition, Volume 17, 2021 - Issue 1. Article | PostedOnline: January 17, 2021 | <https://doi.org/10.1080/17441056.2020.1860565>.

24. EU Competition Law and the Digital Economy Protecting Free and Fair Competition in an Age of Technological (R)evolution. The XXIX Congress in The Hague, 2020 Congress Publications Vol. 3 Printed in the Netherlands . 616 p. / https://fide2020.eu/wp-content/uploads/2020/09/FIDE_OA_vol_3.pdf (дата звернення: 02.06.2022)

25. Elena Voskresenskaya, Lybov Vorona-Slivinskaya , and Lybov Achba. Digital economy: theoretical and legal enforcement issues in terms of regional aspect . https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/24/e3sconf_tracee2020_09016.pdf. (дата звернення: 06.04.2021).

26. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо забезпечення протидії несанкціонованому поширенню інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчиненому в умовах воєнного чи надзвичайного стану; Закон України від 24 березня 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (дата звернення: 30.04.2022).

27. Комітет з питань цифрової трансформації закликає: Не допомагайте ворогу. Що можна й не можна публікувати в мережі Інтернет? URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220741.html?search=%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%95%D0%A2> (дата звернення:30.04.2022).

28. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

29. Пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на період до 2023 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 365-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.05.2021).

30. Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

31. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери: схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).

32. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.05.2021).

33. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки: затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80/sp:max100#Text> (дата звернення: 19.05.2021).

34. Digital Economy Act 2010. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/contents> (дата звернення: 29.05.2021).

35. Digital Economy Act 2017 . URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/contents> (дата звернення: 29.05.2021).

36. Подцерковний О.П. Сучасне економічне (господарське) право європейських країн як новий щабель розвитку комерційного права. URL : <https://coordynata.com.ua/sucasne-ekonomichne-gospodarske-pravo-evropejskih-krain-ak-novij-sabel-rozvitku-komercijnogo-prava> (дата звернення: 30.05.2021).

References:

1. Vinnik O. M. pravo digital economy: monograph. Moscow: Research Institute of law and entrepreneurship named after academician F. G. Burchak. 2021. 345 p. (in Russian)

2. Vinnik O. M. pravo digitalnogo ekonomika [the right of digital economy]. Entrepreneurship, economy and law. 2021. № 6. pp. 157-163. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.25>.

3. on the introduction of martial law in Ukraine: decree of the president of Ukraine No. 64/2022 of February 24, 2022 URL : <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (accessed: 18.03.2022).

4. issues of the unified state web portal of electronic services and the unified state portal of Administrative Services: resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1137 of December 4, 2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (accessed: 19.05.2021).

5. officially: "portal Diya" is now the only state web portal of electronic services. URL : <https://thedigital.gov.ua/news/ofitsiyno-portal-diya-vidteper-ediniy-derzhavniy-vebportal-elektronikh-poslug> (date of Appeal: 19.05.2021).

6. The Digital state. URL : <https://plan2.diia.gov.ua/> (accessed: 19.05.2021).

7. on electronic communications: law of Ukraine of 16.12.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20?find=1&text=%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82#Text> (accessed: 20.01.2022).

8. on stimulating the development of the digital economy: the law of Ukraine of 15.07.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> ((accessed: 29.05.2022)

9. on public electronic registers: law of Ukraine of 18.11.2021 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text> (accessed: 29.05.2022)

10. on the National Commission for state regulation in the fields of electronic communications, radio frequency spectrum and provision of Postal Services: Law of Ukraine of December 16, 2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1971-20#Text> (accessed: 29.05.2022)

11. about virtual assets: software of Ukraine dated February 17, 2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (accessed: 29.05.2022).

12. on cloud services: law of Ukraine of February 17, 2022 : URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> (accessed: 29.05.2022)

13. project: Digital Agenda of Ukraine – 2020 ("Digital Agenda" - 2020) conceptual foundations (version 1.0) priority areas, initiatives, projects of "digitalization" of Ukraine until 2020. URL : <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (accessed: 30.05.2021).

14. Vinnik O. M. digital rights in the conditions of war // De-occupation. Legal front: materials of the international expert round table (Kiev, March 18, 2022) / State trade and economic University, Ukrainian Association of Comparative Law, Ukrainian Association of International Law, Association for the reintegration of Crimea; comp. I Nauk. ed. by O. V. Kresin. - Kiev: State University. - economy. UN-t, 2022, pp. 147-149 (224 P.) URL : <https://mail.google.com/mail/u/0/?pli=1#inbox/QgrcJHsBqLqFpgQsLwkkvXbJRswkKGTZBQ?projector=1> (accessed: 23.03.2022).

15. because of the information published by a blogger in the liberated village in Kharkiv region, an escalation began-the Ministry of Defense. URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1974770-cherez-informatsiyu-blogera-u-zvilnenomu-seli-na-kharkivschini-pochalosya-zagostrennya-minoboroni> (accessed: 30.04.2022).

16. in Chernihiv region, a mining farm was exposed, because of which part of the region could remain without water and peace. URL : <https://ua.interfax.com.ua/news/general/753184.html> (accessed: 11.04.2022).

17. Burilo Yu. P., Vavzhenchuk S. Ya., Protsishen M. V. legal support of the digital economy: textbook. For zag. Ed.doct. jurid. professor, academician of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine O. D. Krupchan. View. 2nd, rework. K., 2020, 296 P.

18. it-law: theory and practice: textbook / author..qty-V; Ed.. E. O. Kharitonova, O. I. Kharitonova. - 2nd edition., corrected and updated. Odessa: Phoenix, 2019. 472 p. (in Russian)

19. fundamentals of IT law: textbook. / T. V. Bachinsky, R. I. Radeyko et al.; for general information. edited by T. V. Bachinsky. 3rd ed., additional and recycling. Kiev: Yurinkom Inter, 2021. 244 p. (in Russian)

20. Legal Regulation of relations in the internet: a monograph / [A. P. Getman, Yu.e. Atamanova, V.

S. Milash et al.]; Ed..S. V. Glibka, K. V. Efremova. Kharkiv, pravo, 2016, 360 p. (in Russian).

21. Vinnyk O.M., Shapovalova O.V., Patsuriia N.B., Honcharenko O.M., Yefremova K.V. The problem of ensuring the social direction of the legislation of Ukraine on the digital economy // Asia Life Sciences. Issue 1, July 2020, Pages 133-151.

22. Aida Guliyeva, Elena Korneeva, Wadim Strielkowski. An Intro-duction: Legal Regulation of the Digital Economy and Digital Relations in the 21st Century. URL : <file:///C:/Users/%D0%90%D0%B4%D0%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80/Downloads/125954173.pdf> (return date: 06.04.2021).

23. Stavros Aravantinos (2021). Competition law and the digitaleconomy: the framework of remedies in the digital age in the EU. European Journal of Competition, Volume 17, 2021 - Issue 1. Article | PostedOnline: January 17, 2021 | <https://doi.org/10.1080/17441056.2020.1860565>.

24. EU Competition Law and the Digital Economy Protecting Free and Fair Competition in an Age of Technological (R)evolution. The XXIX Congress in The Hague, 2020 Congress Publications Vol. 3 Printed in the Netherlands . 616 p. / https://fide2020.eu/wp-content/uploads/2020/09/FIDE_OA_vol_3.pdf (accessed: 02.06.2022)

25. Elena Voskresenskaya, Ly-bov Vorona-Slivinskaya , and Lybov Achba. Digital economy: theoretical and legal en-forcement issues in terms of regional aspect . https://www.e3s-conferences.org/articles/e3sconf/pdf/2020/24/e3sconf_tpacee2020_09016.pdf. (accessed: 06.04.2021).

26. on amendments to the criminal and criminal procedure codes of Ukraine regarding the provision of countering unauthorized dissemination of information about the direction, movement of weapons, weapons and military supplies to Ukraine, movement, movement or deployment of the Armed Forces of Ukraine or other military formations formed in accordance with the laws of Ukraine, training in conditions of military or emergency conditions; law of Ukraine of 24 December 2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2160-20#Text> (accessed: 30.04.2022).

27. the Digital Transformation Committee urges: Don't help the enemy. What can and can't be

published on the Internet? URL : <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220741.html?ssearch=%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%A0%D0%9D%D0%95%D0%A2> (accessed: 30.04.2022).

28. concept of development of the digital economy and Society of Ukraine for 2018-2020: approval. order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 67-R dated January 17, 2018 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (accessed: 28.03.2021).

29. priority areas and projects of digital transformation for the period up to 2023: approved by Resolution No. 365-R of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 17, 2021 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D1%80#Text> (accessed: 30.05.2021).

30. concept of development of the electronic services system in Ukraine: approval. by Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 918-R of November 16, 2016 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (accessed: 28.03.2021).

31. strategy of digital transformation of the social sphere: approval. by Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1353-R of October 28, 2020).URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (accessed: 28.03.2021).

32. concept of development of artificial intelligence in Ukraine: approved by the decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 1556-R dated December 2, 2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (accessed: 14.05.2021).

33. action plan for the implementation of the concept of artificial intelligence development in Ukraine for 2021-2024: approved by the government of the Russian Federation. by business trip of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 438-R dated May 12, 2021 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80/sp:max100#Text> (date of appointment: 19.05.2021).

34. Digital Economy Act 2010. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/contents> (accessed: 29.05.2021).

35. Digital Economy Act 2017 . URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/contents> (return date: 29.05.2021).

36. Podtserkovny O. P. modern economic (Economic) Law of European countries as a new stage of development of commercial law. URL : <https://coordynata.com.ua/sucasne-ekonomicne-gospodarske-pravo-evropejskih-krain-ak-novij-sabel-rozvitku-komercijnogo-prava>

Vinnik O. M. Legal regulation of digitalization relations: place and role in the legal system and the system of economic law of Ukraine. – Article.

The article is devoted to the problems of legal support for digitalization as such and the peculiarities of using digital technologies in the economic sphere. Analyzing the current legislation of Ukraine, theoretical works of Ukrainian and foreign researchers, foreign experience in regulating relations between digitalization (the EU and the United Kingdom), the author reveals those aspects of using digital technologies that should be taken into account by the legislator in the process of Legal Regulation (the presence of not only indisputable advantages, but also significant risks). Digitalization has dramatically affected public relations, adding Not only positive aspects (wide opportunities for the development of relevant spheres and the functioning of society in the context of modern threats to public well-being, including the coronavirus pandemic and Russian aggression against Ukraine), but also introducing additional risks associated with the abuse of digital capabilities. Accordingly, digitalization requires adequate legal support with the definition of both the general principles of this complex process in its consequences(positive and risky) with the use of the potential of the Constitution of Ukraine (and, accordingly, with the need to include in it provisions on the role of the Ukrainian state, which should ensure the social direction of digitalization, and its citizens, with the granting of their digital rights and digital obligations) and other legislative acts, among which the main place should belong to the digital code of Ukraine (with the definition of the basic principles of digital-ization, inherent in all spheres of public life). The specifics of digitalization in certain areas of social life should be reflected in the relevant codes/laws. Thus, it is advisable to fix the main provisions on the

digitalization of economic relations in the economic code of Ukraine, and the thorough regulation of complex relations should be ensured by special laws (regarding the subjects of digital business, property basis/digital resources, competition in digital markets, etc.), adopted in accordance with the Constitution, digital code and civil code of Ukraine).

Key words: *digitalization; advantages and risks of digitalization; social direction of digital technologies; system of legislation on digitalization; digital economy.*

Авторська довідка:

Вінник Оксана Мар'янівна, докторка юридичних наук, професорка, член-кореспондент НАПрН України, головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права та порівняльного правознавства НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака НАПрН України/ <https://orcid.org/0000-0002-9397-5127>

Стаття надійшла до редакції: 06 червня 2022р